

Hász Róbert második regénye: a Végvár Fikció és játék

A könyvhétre időzítve jelent meg a Tiszatáj Könyvek sorozatában a szegedi irodalmi folyóirat szerkesztőjének, Hász Róbertnek második regénye, a Végvár. A szerző 1964-ben a jugoszláviai Doroszlón született, 1991 óta él Szegeden. Szalmakutyák szigete című elbeszélés-kötete és az 1997-ben napvilágot látott regénye, a Diogenész kertje szép sikert aratott. Most új könyvéről beszélgettünk.

– A filozófiai tézisregényként is jellemzett Diogenész kertjében meghatározónak tűntek az önéletrajzi motívumok. A Végvárban is találhat az olvasó azonosságokat a szerző és a szereplők között?

– Szándékom ellenére többé-kevésbé igen. A Diogenész kertjével kapcsolatban kaptam olyan baráti megjegyzéseket, hogy túlságosan „belefolyok” a regénybe. Ráismertek a családomra, az élethelyzetemre, szinte mindenre. Amikor új regényemet írni kezdtem, elhatároztam, hogy nem akarok hőse lenni, azaz legyen egy önálló történet – nélkülem. Ahogy azonban írni kezdtem, azt vettem észre, hogy akaratom ellenére beszivárog a történetbe a múltam. Előkerültek a katonaeletről, katonaismerősökről, a bomló országról megőrződött emlékeim, és nem tudtam megírni önmagam nélkül, azaz mégis be kellett lépnem a történetbe. Ugyanakkor feleségem családjának története is – amit évek alatt epizódonként meséltek el, és amit talán ők sem hallottak így egyben – összeállt bennem írás közben. A Végvár a Diogenész kertje előtti időkben, vagyis az emigrációt megelőző időszakban, a háború előtti Jugoszláviában játszódik.

– Találtam benne egy jellemző mondatot: „A történelem, akár egy nagy, lomha állat, ébredezni kezdett évtizedes álmából, és közvetlen környezetünkben mozgatta meg elgémberedett végtagjait.”

Hász Róbert: Akaratom ellenére is beszivárgott a történetbe a múltam. (DM/DV-fotó)

– Megtapasztaltam a környezetemben, milyen az, amikor negyven évnyi pangás, mozdulatlanság után történelmi változások kezdődnek. Korábban a történelem máshol zajlott – Vietnámban, Afrikában vagy Amerikában. Kelet-Európában a mi korosztályunk úgy érezhette, örök változatlanságban él. Hátborzongatóan félelmetes, amikor az embernek rá kell döbennie: ő maga is benne van a történelmi eseményekben, nem a televízió hangja szól, hanem húsz kilométerre az otthonától bombáznak. A regény néhány szereplőjén keresztül azt próbáltam érzékeltetni, hogy nem mindenki volt hajlandó tudomásul venni ezt. Behunyták a szemüket: ilyesmi nem történhet meg, úgys gyorsan vége lesz, bennünket nem is érint. Én is beleestem ebbe a hibába, azt hittem, két hónap alatt lezajlik minden, és nem lesz nagyobb baj. Pedig ha a lomha állat megmozdul, ugyan lassan, lustán indul neki, de nagyot rúg...

– Már előző regényedben is kész történelemfilozófiai esszéket építettél.

– Ez az érdeklődésem korábban is megvolt, lehet, nem ennyire határozottan. A kilencvenes években Szegeden került a kezembe Spengler életműve, és a tapasztalataim birtokában sok jelenségre, folyamatra ráismertem. Más tananyagként tanulmányozni a történelmet, és más úgy olvasni róla, hogy átéltem, és látom, mi történik most, mi várható a jövőben. A regény nagy előnye a novellával szemben, hogy hosszú ideig, olykor évekig készül. Mire befejezi az írást, a szerző véleménye is megváltozhat. De ehhez nem kell átírnia az egész regényt, egyszerűen egy másik hőssel mondhatja el új véleményét, vitatkozva a korábbival.

– Szövegeidben akadnak olyan részletek, amelyeket akár szabad versként is lehetne olvasni.

– Szeretek ritmusban írni. Ha elkapok egy mondatot, néha már nem is a gondolat, hanem maga a szöveg viszi tovább. Ilyenkor a ritmus hozza a gondolatot.

– A Végvár szimbolikus jelentésű cím?

– Két súlypont, két lényeges helyszín van a regényben: az egyik egy kert, ahol a főszereplő emlékei játszódnak, a másik egy vár, ahová kerül. De múlt és jelen összemosódik, mondhatni: párhuzamos jelenek futnak a regényben egymás mellett, sőt olykor át-meg átfolyva egymásba. A történet szereplői önmaguk illúzióiba zártan keresik a helyet – egy „végvárat” –, ahová elhúzódhatnak, elbújhatnak. A főhősnek nem adatott meg, hogy megtalálja a maga végleges végvárat. A cím tehát valós végvárat is takar, de fiktív végvárat is.

– A Diogenész kertje német fordításban szerepelt a frankfurti könyvvásáron. Készül az új regényedből is valamilyen idegen nyelvű kiadás?

– A francia kiadásban biza-kodom, mert a Diogenész februárban jelent meg Párizsban, és úgy tűnik, a francia olvasók jobban be tudták fogadni, mint a németek, akik racionálisab-bak, az irodalomban is mindig a tényeket keresik. Holott a regény nálam fikció és játék.

Hollósi Zsolt

Horváth Dezső: Vipera (három dráma) A valóság papírszínháza

Horváth Dezső, a Dél-magyarország nyugalmazott munkatársa Vipera címmel három drámát jelentetett meg a Bába és Társa kiadónál. A szerzőt elsősorban alföldi emberekről szóló riportjai, elbeszélései tették ismertté és megbecsültté az olvasók előtt.

– A drámai műfaj az utolsó, amit a riportíró, monográfus, elbeszélő Horváth Dezsőtől várt volna az olvasó. Miért írtál drámát?

– Mert ezek a történetek az első pillanattól párbeszédben szóltak meg bennem. Különben soha nem voltam színházközel ember. Tudom, jókora megátkozottság kell ahhoz, hogy valaki drámát írjon, és így volt ez huszonöt éve is, amikor belevágtam az elsőbe. Nincs az a színház, ahol úgy gondolnák, hogy a csod széléről majd egy új dráma menti meg őket. Így hát Németh Lászlóra hivatkozom, aki kitalálta a papírszínházat.

– Nem is reménykedtél abban, hogy a három darab közül valamelyik színpadra kerül?

– Klinikai feltámadás című darabomból rádiójáték készült és Szacsay László kitűnő tolmácsolásában sugározta is. Ami a színházat illeti, első drámámat a hetvenes évek végén kis híján bemutatták Veszprémben, ahol a színház huszadik évfordulóján 20 magyar kortárs drámát készültek műsorra tűzni. El is fogadták, bár nekem azért megvolt a véleményem arról, milyen hatása is lenne 20, egymás után bemutatott kortárs magyar drámának. Végül a színházigazgató elkerült onnan, az új vezető pedig megköszönte szépen. Annnyival maradtam, hogy az új dramaturg felajánlotta: írjunk azontúl ketten drámát; én megírom a magavetést, ő pedig beleteszi, ami színházilag kell bele. Erre eléggé hetykén válaszoltam: az én tollam olyan, hogy csak egy kéz tudja fogni.

– Párbeszédeidet mintha

ugyanazok az emberek mondanák, akikkel újságírói útjaid során a valóságban is találkozol.

– Ilyen az író ujjlenyomata: azt lehetetlen letagadni. Nekem a valóság mindennapi kenyerem. Amiről írok, az megtörtént – vagy megtörténhet. Tudom, a pusztá képzeletből is lehet írói világot teremteni, de nekem találkoznom kell a valósággal. Amit tapasztaltam, azt tudom beépíteni az írásaimba. S ha végül földszagú lesz, amit írok: nem tagadom le.

– Szegeden a Tömörkény István vagy a Móra Ferenc által képviselt irodalmi tematikának mély gyökerei vannak: a helyi kulturális közbeszéd ma is folyamatosan erre hivatkozik. A világ ugyanakkor széttöredezt, összetettebb lett, s mintha nem lenne összeköttetés a modern és a hagyományos témák írói között. Neked mit jelent Tömörkény és Móra világa?

– Könnyű válaszolnom: idegen tőlem minden megoldás, ami a világ széttöredezettségét az írások széttöredezettségével szemlélteti. Káoszhoz vezet az a technika, amely pusztán szerkesztési játékból megbontja az írás folyamatosságát. A mai, „betűellenes” világban pedig biztos, még kevesebben olvasnak majd irodalmat, csak azért, hogy a világ szétesettségét felfedezzék. Nem tagadom, egykor azért jöttem Szegedre, mert olvastam Tömörkény és Móra írásait. A hozzájuk fűződő viszonyomat úgy határoznám meg, hogy közös kútból merítünk, s ebből a kútból nem lehet kétszer ugyanúgy meríteni. Rendkívül nagyra becsülöm mind Tömörkény, mind Móra írói magatartását. Íróként én is ugyanahhoz a réteghez, ugyanazokhoz a tisztességes, egyenes világról álmódó emberekhez szeretnék szólni, akiknek ők is írtak.

Panek Sándor

Horváth Dezső: „A valóság mindennapi kenyerem.” (Fotó: Gyenes Kálmán)

Greccsó Krisztián: Pletykaanyu

Füstös íz és mágikus hétköznapiak

Greccsó Krisztián első prózakötete a Jelenkor kiadónál jelent meg. (Fotó: Schmidt Andrea)

Greccsó Krisztián két verskötete után Pletykaanyu címmel elbeszélés-kötetet adott ki a Jelenkor Kiadónál. Az írógereszteltként számon tartott fiatal író Szegeden él, színekben gazdag, mesés-zövéstű történeteit az alföldi vidéki életből, gyermekkori szegvári élményeiből merítette.

– Mit szólsz hozzá, hogy előző verseskönyved után az irodalmi közvélemény összekötötte neved az alföldi színekkel? Gondolod, hogy ha létezik tájbor, akkor van „táj jellegű író” is?

– Én a jó értelemben vett irodalmi provincializmust is megkülönböztetném az irodalomtól. Az ember létezhet úgy, hogy a szülőföldjét, gyermekkorát gondolkodásában hordozza, de talán létezhet enélkül is. Az irodalomban viszont nincs ilyen választás: az ember akár „bedolgozza” a tájat, akár nem, egyedül az számít, hogy jö-e a szövege. Az író nem alkudhat meg az írás minőségével kapcsolatban, különben, ha szereti is, lebecsüli szülőföldjét. Ha a gyermekkori élmények az író lelki környezetéből érkeznek az írásba, akkor jó, ha azonban a közönség elvárása miatt, akkor baj van. Mindent egybevetve: én nem akarok tájíró lenni.

– Elbeszéléseid emberszerető, megértő kisprózáik. Mintha szerzőjüknek kedve telnék a naívan bizakodó emberekben...

– Már Kosztolányi tudta, hogy az él-

mény attól kezdve működhet az írásban, ha már eltávolodtunk tőle. Ezek a motívumok, Schiwrának bácsi anekdotái és nagyon naív filozófiai megjegyzései, s az a világ, amely köré mindez épül, úgy alakult ki, hogy hátrább léptem a gyermekkorom élményeitől. Így tudtak ezek a történetek finom cukrosmázt kapni, a mellé a füstös íz mellé, ami bennem régről megmaradt. A begyűjtött élményeket ugyanakkor átfűttem egy különös, misztikus szálla, és ez erős nyomot hagyott rajtuk.

– Van-e oka annak, hogy a rámenős politikai játszmák és a rosszkedvű értelmiségi állúruk korában a te könyvedben Schiwrának bácsi „filozófiája” tűntetően naív marad?

– Nagyon remélem, hogy a Schiwrának bácsi-féle apolitikának a valóságban is van ilyen ereje. Különben ez a szemlélet eleve megkülönbözteti az írókat a filozófustól. Utóbbi nem szólhat meg úgy, hogy ne vegyen tudomást „a játszmákról”, míg az irodalmi műnek már attól megvan a szerepe, hogy rávilágított egy egyszerűbb, békésebb zugára az emberi létezésnek.

– Szerinted halad-e a világ? Úgy értem, van-e értelmes fejlődés egyik századról a másikra?

– Furcsa kérdés. Engem kevésbé foglalkoztat a világ haladása, mint az, hogy most éppen hol tart. Verseim után azt mondtam, nem szeretnék „néprajzi költőnek” látszani; ami a múltba nyúlók vissza, az annyiban érdekel, amennyiben ma is folytatódik. Így vagyok a világgal is.

– Mit tartasz a legszebb emberi tulajdonságnak?

– A küzdelmet, amely tudatában van, hogy lehetetlen, és mégis folytatja. Az a keresés, amelyben tudod, hogy nem lesz meg, és mégis keresed.

– Mi az, ami az emberben legjobban foglalkoztat?

– A különlegesség. Mindazt, amit a magam képzeletéből meríték, megpróbálok egybevetni azzal, amit a irodalom emberi mintákról alkotott. Noha a szerelmes ember végső soron mindig ugyanúgy viselkedik, ahogyan Anatolij Tolsztoj is megírja, de a képzelet játéka, a képzeletbeli lehetőségek átélése szerintem minden korban átnyúló közös emberi sajátosság. Az embereket érdekli a mindenható tekintetében felfedezhető különlegesség.

– Hogyan fogadják ezeket az írásokat azok az emberek, akiknek világából merítettél?

– Szülőhelyemen, Szegváron örömmel fogadták írói jelentkezésem. Meglehet, persze, hogy az elbeszélésekben most néhány ember magára ismer majd azok közül, akiket mintául vettem, de ők, remélem, megbocsátanak. Amit írok, szigorúan vett irodalom, a tényekkel semmi tervem nem volt. Ami az otthoniakat illeti, azt várom a legkíváncsiabban: mit szólnak ahhoz, hogy az alföldi vidéki világ, amelyben hétköznapijaikat élék, írói történetmondás környezete lett.

Panek Sándor